

kwaliteit
forensische
zorg *jeugd*

OUDERBETROKKENHEID: WAT WERKT?

Kenniskaart voor het forensische jeugdzorgveld

Het betrekken van ouders is cruciaal om crimineel gedrag van jongeren te beïnvloeden. Binnen het forensische jeugdzorgveld bestaan de nodige (buiten)strafrechtelijke interventies, die grofweg uiteenlopen van de reprimande tot de PIJ-maatregel. Hoewel er consensus is over het belang van ouderbetrokkenheid, verschilt de mate waarin dit element is uitgewerkt in interventies. Het uitnodigen van ouders bij gemeenschappelijke sessies of het wijzen op hun opvoedkundige verplichtingen wil bijvoorbeeld nog niet zeggen dat automatisch het juiste gedaan wordt om de ouders in voldoende mate te betrekken en, vooral, te ‘raken’. Bureau Beke heeft daarom in opdracht van Kwaliteit Forensische Zorg Jeugd (KFZ-J) een systematische literatuurstudie uitgevoerd naar (niet-)werkzame bestanddelen van ouderbetrokkenheid binnen (buiten)strafrechtelijke interventies. Dit om het forensische jeugdzorgveld input te geven voor het optimaliseren van ouderbetrokkenheid binnen interventies.

Het nut van de kenniskaart

Uit de studie van Bureau Beke blijkt dat de uitwerking van ‘ouderbetrokkenheid’ binnen interventies uiteenloopt. Dit komt deels door wisselende opvattingen over de term. In sommige interventies wordt ouderbetrokkenheid gedefinieerd als het informeren van ouders over het verloop van de interventie. In andere interventies wordt juist veel actieve inbreng van ouders gevraagd. In deze gevallen wordt ook wel de term ‘ouderparticipatie’ gebruikt, waarbij verwacht wordt dat ouders meedoen met de interventie. Toch tonen verschillende onderzoeken aan dat ouderbetrokkenheid een belangrijke bijdrage kan leveren aan het effect van een interventie op het gedrag van de jongere. De systematische analyse van Bureau Beke bevestigt het beeld dat ouderbetrokkenheid in interventies binnen het forensische jeugdwerkveld meerwaarde heeft. Een belangrijke vraag is dan hoe ouders effectief betrokken kunnen worden. Met andere woorden: wat zijn werkzame bestanddelen van ouderbetrokkenheid? De inzichten uit deze kenniskaart kunnen helpen om ouderbetrokkenheid in forensische jeugdinterventies verder te verbeteren. Opstellers van interventies kunnen de kenniskaart gebruiken om te kijken of er nog zaken missen wat betreft ouderbetrokkenheid en dit eventueel aanvullen. De professionals die de interventies geven (interventiemedewerkers) kunnen de inzichten gebruiken om na te gaan hoe zij ouders nog meer kunnen betrekken tijdens de verschillende fases van de interventie.

Met de term ‘interventiemedewerker’ refereren we naar een behandelaar, jongerenwerker, sociaal werker, rechter, reclasseringswerker, Halt-medewerker of een andere hulpverlener die verantwoordelijk is voor het afnemen van de interventie. Het betreft de ‘derde persoon’ naast de jongere en diens ouder(s).

Het onderzoek

Door middel van de systematische literatuurstudie hebben de onderzoekers gezocht naar onderzoeken die ingaan op manieren waarop ouders betrokken (kunnen) worden bij interventies. De interventies zijn allen gericht op jongeren tussen de 12 en 23 jaar die strafbaar en onwenselijk gedrag vertonen. In het rapport en in deze kenniskaart geven we een overzicht van bestanddelen die op basis van de literatuur relevant zijn voor ouderbetrokkenheid binnen forensische jeugdinterventies. Het betreft (wetenschappelijk) onderbouwde werkzame bestanddelen die minimaal moeten worden opgenomen in interventies. Een volledige beschrijving van de werkwijze van dit onderzoek is beschreven in het rapport. De bevindingen uit het onderzoek worden ook samenvattend toegelicht in een informatieve video: kfzjeugd.nl/kenniskaart.

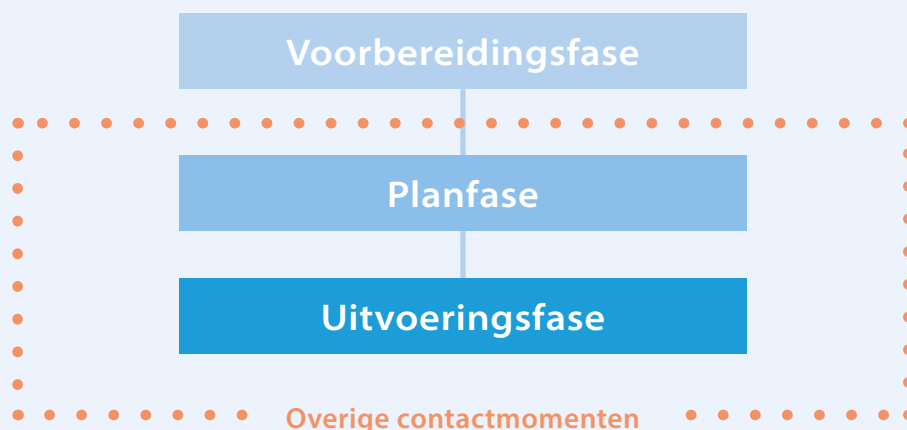
Bestanddelen van ouderbetrokkenheid

Opdelen in fases is essentieel voor de juiste toepassing

Een belangrijke constatering die uit de literatuurstudie naar voren komt is dat het inzetten van bepaalde bestanddelen door interventiemedewerkers sterk afhangt van de fase van de interventie. We identificeren drie verschillende fases in een interventie:

- **Vorbereidingsfase**
- **Planfase**
- **Uitvoeringsfase**

Deze drie fases volgen elkaar in chronologische volgorde op (zie de figuur hieronder). Daarbinnen kan de interventiemedewerker ook inzetten op ouderbetrokkenheid tijdens **overige contactmomenten** buiten de interventie om.

Vorbereidingsfase

Voorafgaand aan de interventie is het belangrijk dat de interventiedewerker een beeld vormt van ouder- en gezinsfactoren die de interventie kunnen beïnvloeden. Is er bijvoorbeeld een vertrouwensrelatie tussen ouders en jongere? Hoe is het gezin samengesteld en kan dat een belemmering vormen? Op basis van deze informatie beslist de medewerker – eventueel in overleg met de jongere – of het wenselijk is de ouders in de volgende fases te betrekken. De leeftijd van de jongere speelt hierbij ook een rol: bij minderjarige jongeren wordt vaker contact met ouders gezocht.

Onderstaande tabel toont een overzicht van de bestanddelen van ouderbetrokkenheid tijdens de voorbereidingsfase en de wijze waarop de interventiedewerker deze kan toepassen.

Bestanddeel: Preventieve bekendheid bij ouders genereren
<ul style="list-style-type: none">■ Investeer in de bekendheid van de interventie(medewerker) voordat jongeren (en ouders) daarmee negatief in aanraking komen
Bestanddeel: Belemmerende factoren in kaart brengen
<ul style="list-style-type: none">■ Breng de achtergrond en attitudes van ouders in beeld■ Breng de relatie tussen ouder en jongere in beeld■ Breng sterke en stressfactoren van de ouders zoveel mogelijk in kaart, zowel van statische (onveranderbare) als dynamische (veranderbare) factoren
Bestanddeel: Afstemmen ouderbetrokkenheid met jongere
<ul style="list-style-type: none">■ Stem, naar aanleiding van de behoefte van de jongeren, vooraf met de jongere af over de wijze van contact opnemen met de ouders
Bestanddeel: Eerste contact leggen met ouders
<ul style="list-style-type: none">■ Neem zo snel mogelijk na de toewijzing van de jongere aan de interventie contact op met de ouders. Dit kan bijdragen aan het pedagogisch effect van de interventie■ Nodig ouders uit voor een startgesprek of intake■ Licht de ouders in over het delict, de rol van diens kind daarbinnen en de vervolgstappen

Planfase

Om ouders te betrekken bij de planfase is hun aanwezigheid bij het eerste overleg met de jongere en de interventied medewerker (de intake of het startgesprek) cruciaal. Zij kunnen de interventied medewerker voorzien van waardevolle achtergrondinformatie. Hun aanwezigheid biedt tegelijkertijd steun aan de jongere en helpt om praktische afspraken te maken. Daarnaast benadrukt het hun verantwoordelijkheid en kan het ouders nieuwe inzichten geven in het gedrag van hun kind. Tijdens de intake moet de interventied medewerker wederom beslissen of het wenselijk is de ouders ook tijdens de uitvoeringsfase te betrekken.

Onderstaande tabel toont een overzicht van de bestanddelen van ouderbetrokkenheid tijdens de planfase en de wijze waarop de interventied medewerker deze kan toepassen.

Bestanddeel: Houding en vaardigheden van de interventied medewerker optimaliseren
<ul style="list-style-type: none">■ Geef aandacht aan kennismaken en het opbouwen van een werkrelatie■ Toon belangstelling en begrip voor de situatie van ouders en de familiecultuur■ Motiveer ouders door een gevoel van urgentie te ontwikkelen, hoop te creëren en het belang te onderstrepen van ouders als deel van de oplossing van het probleem■ Pas gesprekstechnieken toe ter bevordering van een interactief gesprek■ Geef ouders de gelegenheid om te spreken■ Neem schuldgevoel weg bij ouders■ Geef aandacht aan ouders die het feit ontkennen/betwisten■ Spreek ouder en jongere zowel samen als apart, om info te vergaren die ze niet in aanwezigheid van elkaar willen vertellen én om de interactie te observeren■ Geef voorlichting over wat de ouders kunnen verwachten van de interventie(medewerker)
Bestanddeel: Ouders betrekken bij besluitvorming
<ul style="list-style-type: none">■ Laat ouders actief meedenken met en een bijdrage leveren aan het formuleren van (tussentijdse) interventiedoelen en -plan■ Bouw ruimte in om de interventie aan te laten sluiten bij de behoeften van ouders
Bestanddeel: Aandacht geven aan contra-indicaties
<ul style="list-style-type: none">■ De interventied medewerker heeft tijdens de voorbereiding al een eerste beeld kunnen optekenen van de gezinsfactoren die een effectieve behandeling kunnen belemmeren of stimuleren. Verzamel hier tijdens de planfase nog meer informatie over. De medewerker dient inzichtelijk te krijgen welke factoren statisch (onveranderbaar) zijn en dynamisch (veranderbaar) zijn
Bestanddeel: Ouders verantwoordelijk stellen voor opvoeding
<ul style="list-style-type: none">■ Werk met een verschijningsplicht voor ouders; dit legt een gedeelte van de verantwoordelijkheid bij hen

Uitvoeringsfase

Net zoals in de planfase is de aanwezigheid van ouders cruciaal om hen te betrekken bij de uitvoering van de interventie. Ouderbetrokkenheid tijdens de uitvoeringsfase kenmerkt zich door participatie en 'meedoen'. Door ouders te betrekken bij de interventie van de jongere, worden beide partijen voorbereid op de periode na de interventie. Ouders kunnen de jongere thuis helpen de opdrachten uit te voeren. Zij kunnen het aangeleerde gedrag versterken en daarmee de kans op misdragingen verkleinen.

Onderstaande tabel beschrijft verschillende manieren waarop ouders actief betrokken kunnen worden tijdens de uitvoeringsfase.

Bestanddeel: Houding en vaardigheden van de interventiemedewerker optimaliseren
<ul style="list-style-type: none">■ Focus op positieve elementen zoals 'u heeft het beste voor met uw kind' en benadruk het belang van de rol van ouder■ Bouw verder aan een werkrelatie en vertrouwensband■ Zet de gezinsrelatie en de interactie daarbinnen centraal in de interventie. Werk aan de vertrouwensband en het verminderen van negatieve interacties tussen ouders en jongere■ Analyseer gezamenlijk met de ouders hoe het ongewenste gedrag heeft kunnen plaatsvinden en zoek naar aangrijpingspunten voor verbetering■ Motiveer ouders om te participeren in de sessie en de jongere te steunen■ Pas gesprekstechnieken toe■ Neem de tijd voor het bespreken van de gevoelens van de ouders
Bestanddeel: Gezamenlijk opdrachten oppakken
<ul style="list-style-type: none">■ Schakel ouders als hulplijn in bij (huiswerk)opdrachten voor de jongere■ Betrek ouders bij het evalueren van de interventie en de opdrachten■ Maak afspraken met de ouders en de jongere over huiswerkopdrachten
Bestanddeel: Interventie ook richten op ouders
<ul style="list-style-type: none">■ Richt de interventie, indien gewenst, op het verbeteren van opvoedingsvaardigheden en mentale gezondheid van ouders■ Focus in de interventie op communicatie tussen ouder en jongere■ Geef voldoende voorlichting aan ouders en bereid hen voor op de re-integratie van de jongere■ Geef 'huiswerk' mee aan de ouders zodat zij na de interventie doorgaan met het behalen en vasthouden van doelen

Bestanddeel: Ouders betrekken bij herstelbemiddeling, in geval van een slachtoffer of schade

- Laat ouders aanwezig zijn bij het excuusgesprek
- Laat ouders meedenken en -beslissen over het vergoeden van de schade

Bestanddeel: Ouder-jongere contactmomenten stimuleren, in geval van residentiële instellingen

- Bied ruimte voor de jongere om zijn/haar nieuwe 'leefwereld' aan de ouders te laten zien, om de transitie naar huis te vergemakkelijken
- Maak afspraken over de wijze en mate van (niet-)therapeutische contacten tijdens het residentiële verblijf. Deze contacten mogen de interventie en/of behandeling van de jongeren niet in de weg staan
- Wees waar mogelijk flexibel in tijden waarop ouders de jongere kunnen bezoeken

Overige contactmomenten

Nadat de interventiedewerker besluit om de ouders in de interventie te betrekken, is het belangrijk dat de medewerker regelmatig contact onderhoudt om hen op de hoogte te houden van de voortgang van de interventie. Dit contact gaat vooral over het verloop van de interventie en de voortgang van de jongere. Regelmatig contact helpt met het opbouwen van een goede samenwerking tussen ouders en interventiedewerker. Het is wel belangrijk dat contact met de ouders geen doel op zich wordt. Het middel 'ouderbetrokkenheid' moet altijd in dienst staan van het behandeldoel van de jongere.

Bestanddeel: Contact onderhouden met ouders

- Communiceer op regelmatige basis, ook over positieve ontwikkelingen. Het brengen van negatief nieuws wordt op die manier makkelijker
- Informeer naar en hou ouders op de hoogte van het gedrag van de jongere tijdens de interventie en diens voortgang
- Informeer naar en houd ouders op de hoogte van de achtergrond van de interventie en de te ondernemen stappen. Stel ouders op de hoogte van hun rechten, zoals het recht op verdediging tijdens een rechtszitting
- Maak afspraken over het contact met de ouders en communiceer wat van hen verwacht wordt
- Zorg voor direct contact met de ouders, vermijd indirect contact via de jongere
- Zet een werkrelatie op met ouders en blijf hierin investeren
- Maak kenbaar aan de ouders wie hun contactpersoon is en probeer wisselingen te vermijden
- Documenteer het contact tussen interventiedewerker en ouders

Bestanddeel: Houding en vaardigheden van de interventiedewerker optimaliseren

- Vermijd in de communicatie richting ouders beschuldigingen en discussies. Pas op voor het 'overnemen' van de rol van de ouder. Creëer een veilige sfeer en bied ondersteuning
- Probeer ruimte te maken voor flexibiliteit. Waar mogelijk kan een interventiedewerker zich aanpassen aan de behoeften en mogelijkheden van de ouders
- Zorg ervoor dat ouders de interventiedewerker kunnen bereiken en maak afspraken over de wijze waarop zij dit kunnen doen
- Onderhoud nauwe contacten met een reclasseringsmedewerker of andere hulpverlener als deze betrokken zijn

Randvoorwaarden voor een succesvolle ouderbetrokkenheid bij interventies

Om ouderbetrokkenheid effectief in te zetten binnen interventies, is het belangrijk rekening te houden met de volgende randvoorwaarden:

Bij voorkeur een aanwezige ouder

Het werkt het beste als ouders fysiek aanwezig zijn tijdens de interventiesessies. Dit geeft de jongere steun, de interventied medewerker achtergrondinformatie en de ouders inzicht in de afspraken en (huiswerk)opdrachten. Voor optimale interventieresultaten is het betrekken van ouders in de uitvoering van de interventie essentieel. De interventied medewerker kan op deze manier ook factoren binnen het gezin aanpakken en ouders stimuleren het goede, aangeleerde gedrag van de jongere thuis te versterken. Als fysieke aanwezigheid niet lukt, moet online deelname het minimale doel zijn.

De ouder is geen eenheidsworst

Het kan voorkomen dat een interventie niet aansluit bij de behoeften of beleving van ouders. Of en op welke manier ouders betrokken moeten worden, verschilt per jongere en per ouder.

De inzet van de interventie(medewerker) is niet oneindig rekbaar

Er zit een grens aan wat van de flexibiliteit van de interventie(medewerker) verwacht mag worden. Extra activiteiten zoals huisbezoeken vergroten ouderbetrokkenheid, maar zijn niet altijd haalbaar. Het motto moet daarom zijn: streven naar zoveel mogelijk flexibiliteit, binnen de grenzen van het haalbare.

Een goede samenwerking tussen ouders en interventied medewerker verdient blijvende aandacht

Om ouders voldoende te betrekken, is het van belang dat interventied medewerkers een open, wederkerige relatie met de ouders opbouwen. Dit vraagt om de nodige basisvaardigheden, zoals een niet-oordelende houding en goede communicatievaardigheden.

Hoe zijn de werkzame bestanddelen bij bestaande en nieuwe interventies in te passen?

De opgedane inzichten kunnen helpen ouderbetrokkenheid in forensische interventies te verbeteren op drie niveaus:

- **Op planniveau:** in hoeverre zijn de werkzame bestanddelen van ouderbetrokkenheid al in een interventie verweven?
- **Op procesniveau:** in hoeverre is het a) mogelijk om werkzame bestanddelen van ouderbetrokkenheid toe te voegen en/of b) aantoonbaar dat deze bestanddelen op de juiste wijze uitgevoerd worden?
- **Op effectniveau:** in hoeverre dragen de werkzame bestanddelen van ouderbetrokkenheid daadwerkelijk bij aan de gestelde doelen van de interventie?

Deze kenniskaart, het onderzoeksrapport en de bijbehorende informatieve video zijn tot stand gekomen met financiële steun van het Programma KFZ-J. Het Programma KFZ-J heeft daarnaast zorg gedragen voor de inhoudelijke projectbegeleiding waarbij gestuurd is op kwaliteit, voorgangsbewaking en budgetbeheer.

Het Expertisecentrum Forensische Psychiatrie voert namens het Programma KFZ-J het projectmanagement.

Het volledige rapport, de kenniskaart en informatieve video vindt u op:
kfzjeugd.nl/kenniskaart

Bureau **Beke**

Deze kenniskaart is gebaseerd op onderzoek van Bureau Beke.

Tekst: Marjolein Nillessen en Jos Kuppens

Vormgeving: Marcel Grotens

Fotoverantwoording: Charday Penn, Rawpixel, Drazen Zigic, Fotostorm, SDI Productions via iStock

© 2025 KFZ-J en Bureau Beke

Deze uitgave mag onvoorwaardelijk en zonder kosten gebruikt worden door alle instellingen binnen het forensische zorgveld.

